

Dr. Sonja Kump

Izobraževanje in država blaginje v mednarodni perspektivi

Povzetek: Čeprav izobraževanje v najbolj uveljavljenih tipologijah države blaginje ni vključeno, se v sodobnih blaginjskih razpravah postavlja v ospredje. Spremembe temeljne paradigme socialne politike, ki pomeni premik od zagotavljanja varnosti k zagotavljanju udeležbe, povzroča tudi premik od »pasivne« k »aktivni« socialni politiki, v kateri imata izobraževanje in usposabljanje ključno vlogo. Prispevek izhaja iz teze, da se države članice Evropske unije glede na izbrane kazalnike razvrščajo v štiri prevladujoče režime države blaginje in da lahko vsak tip režima blaginje, tj. liberalni, konservativno-korporacijski, socialdemokratski in mediteranski, povežemo z določenim profilom izobraževalne politike. Analiza izbranih mednarodno primerljivih kazalnikov kaže, da obstaja v posameznih skupinah držav blaginje določena podobnost izobraževalnih politik, vendar analiza posameznih kazalnikov pokaže tudi precejšnje razlike in razvrščanje v podskupine. Temeljna ugotovitev prispevka se nanaša na pojav novega, petega tipa režima države blaginje, tj. neoliberalni tip, ki je značilen za baltsko skupino držav. Za srednjeevropsko skupino držav, v katero je uvrščena Slovenija, je značilen hibridni tip države blaginje.

Ključne besede: izobraževanje, režimi države blaginje, primerjalna analiza, Evropska unija.

UDK: 37.015.4

Izvirni znanstveni prispevek

Dr. Sonja Kump, izredna profesorica, Oddelek za pedagogiko in andragogiko, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani; e-naslov: sonja.kump@guest.arnes.si

Uvod

Sistemi izobraževanja in usposabljanja imajo po sporočilih Sveta Evropske unije dvojno vlogo: socialno in ekonomsko. Izobraževanje in usposabljanje naj bi bila namreč odločilna dejavnika zmožnosti vsake države za odličnost, inovativnost in konkurenčnost, sočasno pa naj bi bila sestavni del socialne razsežnosti Evrope, ker prenašata vrednote solidarnosti, enakih možnosti in socialne udeležbe, hkrati pa pozitivno učinkujeta na zdravje, kriminaliteto, okolje, demokratizacijo in splošno kakovost življenja (<http://ec.europa.eu/education/policies/2010/doc/progressreport06/>). Ti poudarki naj bi bili, poleg izobraževanja, pomembni tudi za razmislek o sedanjih in prihodnjih potezah evropskega socialnega modela. Evropa se namreč po mnenju Sveta sooča z resnimi socialno-ekonomskimi in demografskimi izzivi, povezanimi s staranjem prebivalstva, visokim številom nizkokvalificiranih odraslih, visoko stopnjo brezposelnosti mladih itn. V zvezi s tem Svet Evropske unije opozarja na nujnost izboljšanja dolgoročne trajnosti evropskih socialnih sistemov in pri tem poudarja, da sta izobraževanje in usposabljanje del reševanja teh problemov.

Na podlagi teh izhodišč smo v dosedanjih razpravah o državi blaginje iskali povezavo s področjem izobraževanja in ugotovili, da izobraževanje ni vključeno v številne opredelitve države blaginje. Verjetno je razlog za to v tem, da je izobraževanje sestavni del celotne strategije blaginje v večini držav. Izobraževalna politika je namreč instrument, ki rabi doseganju ciljev drugih politik, npr. politiki zaposlovanja, ekonomski politiki itn. Javna podpora širjenju možnosti izobraževanja je lahko varstvo pred negotovostjo v življenju posameznika. Spodbujanje izobraževanja tako postane alternativa drugim oblikam socialnega varstva države, zlasti med reformo države blaginje, za katero je značilna težnja po zmanjšanju vloge države pri zagotavljanju »brezpogojne« blaginje državljanom, ki jo nadomešča »pogojevana« blaginja (Kopač 2005, str. 29). Cilj slednje je zagotavljanje možnosti za posameznikovo dejavno soočanje z družbenimi tveganji.

V prispevku preverjamo tezo, da se države članice Evropske unije glede na izbrane kazalnike socialne in izobraževalne politike razvrščajo v štiri prevladujoče

režime države blaginje oziroma da lahko vsak tip režima blaginje, tj. liberalni, konservativno-korporacijski, socialdemokratski in mediteranski, povežemo z določenim profilom izobraževalne politike. Namen prispevka je proučiti, ali posamezne skupine držav blaginje lahko povežemo z rezultati določene izobraževalne politike in ali so razlike v državnih sistemih blaginje povezane s posebnimi izobraževalnimi politikami.

Režimi države blaginje

Režime države blaginje so analitiki v preteklosti največkrat opredelili glede na podobnosti njihovih socialnih programov. Na tej podlagi so identificirali različne »svetove blaginje kapitalizma« (Esping-Andersen 1990), posebne »nacionalne stile« javne politike (Freeman 1985) ali določene »družine narodov« (Castles 1993). Sodobne analize temeljijo na prevladujočih štirih režimih držav blaginje, ki se omenjajo kot del splošnega družboslovnega znanja. Režim blaginje po opredelitvi Esping-Andersena predstavlja način, kako so država, trg in družina soudeleženi pri proizvodnji blaginje in kako si to medsebojno delijo (Esping-Andersen 1999, str. 170).

Najbolj uveljavljeno tipologijo razvrščanja držav blaginje je razvil Esping-Andersen (1990, 1996, 1999). V svojih analizah je dokazoval, da so zgodovinski in politični razvoji v razvitih industrijskih družbah ustvarili tri vrste režimov držav blaginje: liberalni, konservativno-korporativistični in socialdemokratski. V posamezni skupini so uvrščene države, ki imajo podobno socialno politiko s kvalitativno različnimi razporeditvami med državo, trgov in družino kot viri za obvladovanje družbenih tveganj.

V liberalni skupini, ki jo sestavljajo anglosaške dežele, država spodbuja trg in zasebne zavarovalniške sheme kot alternativo javnega socialnega varstva. Socialna varnost se zagotavlja prek sistemov socialnih pomoči in je namenjena tistim z najnižjimi dohodki oz. najrevnejši skupini prebivalstva. Pri tem je socialna pomoč časovno omejena in pogosto stigmatizirana. Liberalni režim blaginje izhaja iz predpostavke, da so si posamezniki sposobni na trgu zagotoviti svojo socialno varnost in blaginjo. V tem režimu državni posegi dopolnjujejo svobodni trg, nikakor pa ga ne smejo omejevati.

Konservativno-korporativistični režim blaginje, katerega značilne predstavnice so celinske evropske države, podpira ohranjanje statusa quo in s tem neenakosti. Socialne pravice so povezane z razredom, statusom in s tem, kar lahko nekdo zasluži s svojim delom. Država zagotavlja socialno varnost z obveznimi oblikami socialnih zavarovanj, financiranih iz socialnih prispevkov delodajalcev in vseh zaposlenih. Ker je oblikovanje sheme socialnega zavarovanja povezano z zaposlitvijo, se s tem ohranja visoka stopnja statusne stratifikacije. Država prek sistemov socialne pomoči poskrbi samo za tiste posameznike, ki na trgu niso prisotni.

V socialdemokratski skupini, ki jo sestavljajo skandinavske države, je obseg socialnih pravic univerzalen, kar pomeni da se vse državljanke obravnava enako, s tem da so vpeljšani veliko višji standardi, kot so minimalne potrebe.

Cilj politike socialdemokratske blaginje je zagotoviti posamezniku in družinam socialno sprejemljiv standard življenja neodvisno od udeležbe na trgu. Ta režim omejuje trg in vzpostavlja solidarnost delavskih in srednjih razredov, poskrbi za univerzalne storitve, zasnovane na enakih možnostih in polni zaposlitvi, to pa pomembno vpliva tudi na politiko izobraževanja. Stopnja dekomodifikacije (stopnja, do katere država blaginje omejuje moč trga delovne sile) in defamiliarizacije (zmanjševanje posameznikove odvisnosti od družine in maksimiranje njegove ekonomske neodvisnosti) je v tem režimu najvišja.

Več avtorjev je Esping-Andersenovo tipologijo razširilo s četrto, mediteransko ali južnoevropsko skupino držav blaginje (npr. Ferrera 1996; Abrahamson 1999; Guillen in Alvartez 2001), v kateri je poudarjena primarna vloga družine in neformalnih socialnih mrež pri zagotavljanju blaginje posameznikov. Trgu z zasebnimi kolektivnimi zavarovalnimi shemami pripada drugo mesto v hierarhiji. Le če prvi dve instanci odpovesta, vstopi država s shemami socialnih pomoči ali z minimalnimi nacionalnimi zavarovalnimi shemami.

Razširjeni Esping-Andersenov model je učinkovito sredstvo za pomembno diferenciacijo in klasifikacijo režimov blaginje glede na podobnosti (ne pa glede ekvivalentnosti) programov socialne blaginje, ki jih podpirajo. Kot model je zelo prilagodljiv in uporaben za druge primerjalne analize. Esping-Andersen ni nameraval opredeliti vzajemno izključevalne in izčrpane kategorije držav blaginje. Njegov model samo pokaže, da v skupni držav blaginje ni posameznega čistega primera. Države je klasificiral glede na njihov prevladujoči režim načina obravnavanja. V to obravnavo posameznega tipa države blaginje pa so lahko vključeni tudi nekateri »elementi« drugih tipov držav blaginje. V resnici torej ni države blaginje, ki bi imela popolnoma liberalni, konservativno-korporativistični, socialdemokratski ali mediteranski tip režima.

Izobraževanje in država blaginje

Heidenheimer (1981) je proučeval razvoj javnih politik v Evropi in Združenih državah Amerike od vzpona države blaginje. Posebej je analiziral javno podporo širjenja novih možnosti izobraževanja in socialne varnosti. Na podlagi analize je ugotovil, da je v razvoju države blaginje na Zahodu prihajalo do izbire (trade-off) med javnim financiranjem širjenja izobraževalnih možnosti po dokončanju osnovnega izobraževanja in financiranjem programov socialne varnosti. To pa pomeni, da je javno vlaganje v izobraževanje na srednješolski in visokošolski stopnji sredstvo za doseganje ciljev enakosti in varnosti njenih državljanov. Iz tega je Heidenheimer izpeljal idejo, da sta lahko prioriteta izobraževanju ali programom socialnega varstva alternativni strategiji države blaginje. Podobno kot Heidenheimer tudi Hecló (1985) omenja »trade-off« oziroma iskanje ravnotežja med javnim investiranjem v izobraževanje in širjenjem drugih socialnih programov kot premišljeno izbiro v razvoju države blaginje.

Politike blaginje v razvitih industrijskih družbah navadno vključujejo določeno raven ponudbe na področju skrbi za zdravje, starostne pokojnine in zavarovanje

ob brezposelnosti. Področje izobraževanja v mnogih opredelitvah držav blaginje ni vključeno, na to še zlasti opozarjata Castles (1998, 2004) in Room (2000, 2002). Čeprav Esping-Andersen izobraževanja ni vključil v opis socialne politike države blaginje, Hege in Hokenmaier (2002) menita, da je njegova tipologija režimov držav blaginje zanimiva in uporabna za analize na področju izobraževalnih politik. Ker je bil Esping-Andersenov model izoblikovan na domnevah o ciljnih, prioritetah in tendencah vsakega tipa režima blaginje glede socialnih programov, se lahko te prevladujoče obravnave povežejo z drugimi javnimi programi, ki so deležni vladne podpore. Hege in Hokenmaier sta predpostavljala, da bo analiza izobraževalnih politik razvitih industrijskih demokracij pokazala tendenco razvrščanja v tri skupine, ki naj bi se ujemale z Esping-Andersenovo tipologijo držav blaginje.

Namen raziskovanja Hege in Hokenmaierja je bil proučiti, ali lahko posamezne skupine držav blaginje povežemo z rezultati določene izobraževalne politike in ali so politične razlike v državnih sistemih blaginje povezane s posebnimi izobraževalnimi politikami. V skupino konservativno-korporacijskih držav blaginje sta na podlagi kazalnikov (podobno kot Esping-Andersen) uvrstila: Nemčijo, Avstrijo, Belgijo, Francijo in Italijo; v liberalno skupino držav blaginje: Avstralijo, Kanado, Irsko, Japonsko, Novo Zelandijo, Švico, Združene države Amerike in Veliko Britanijo; v socialdemokratsko skupino pa Dansko, Finsko, Nizozemsko, Norveško in Švedsko. Njuna raziskava je potrdila izhodiščno tezo, da se obravnavane države razvrščajo v tri različne skupine držav, znotraj katerih sta identificirala podobne socialne in izobraževalne politike.

V sedanjih razpravah o spreminjanju države blaginje je izobraževanje vse pomembnejša tema obravnave, povezana s ključnimi besedami, kot so vseživljenjsko učenje, zaposljivost in prevzemanje individualne odgovornosti. Randhahn (2007) se v tej zvezi sprašuje, ali izobraževalna politika prevzema kompenzacijsko funkcijo v okviru ciljev reformirane socialne politike, ki poskuša sistem blaginje prilagajati sedanjim demografskim in globalizacijskim izzivom. Znotraj socialne politike je vpeljan princip aktiviranja, ki spreminja temeljno paradigmo te politike, saj pomeni premik od zagotavljanja varnosti (tj. dohodka) k zagotavljanju participacije (tj. dela) oziroma premik od »pasivne« k »aktivni« socialni politiki, v okviru katere postaja človeški kapital najpomembnejši mehanizem posameznikov za soočanje z novodobnimi tveganji in negotovostmi.

Razprave o odnosu med izobraževalno politiko in sistemom blaginje izhajajo iz predpostavke, da država blaginje zaradi dejavnikov, kot so demografske spremembe in povečani stroški porabe med globalizacijo, ni več zmožna v celoti kompenzirati deficitov trga dela. Posledica tega trenda so velike spremembe, zlasti gibanje v smeri umikanja t. i. »zajamčene države« (guaranty-state) k državi kot socialni vlagateljici, ki vlaga v posamezne državljane in računa na njihovo samoodgovornost (Giddens 2006).

Boeckh trdi, da danes ne zadošča tradicionalna varovalna funkcija (kar je doslej pomenilo obstoječo distribucijo oz. še bolj redistribucijo dohodka), ampak je potrebna dodatna preventivna funkcija. Poleg varstva posameznikove eksistence s plačanim delom je v obrisu nove socialne politike postala izredno pomembna tudi preventiva (Boeckh 2004 v Randhahn, 2007). V zvezi s tem naj bi bilo izobraževanje

pomembno sredstvo pri razvijanju temeljnih pogojev za kompenziranje demontirane države blaginje: boljše izobraževalne možnosti naj bi zavarovale posameznika pred socialno izključenostjo in z njo povezanim povečanim tveganjem revščine. Izobraževanje tako postaja ključni dejavnik na področju zaposlovanja, socialne varnosti in ekonomske konkurenčnosti. Toda sočasno se odgovornost za boljšo izobrazbo in socialno varnost premešča z države na posameznika. Ta razvoj poteka skupaj s prizadevanji strategije »blaginje, temelječe na delu« (workfare) ali »blaginje, temelječe na izobraževanju« (learnfare), v kateri posameznik sam prevzame odgovornost za to, da postane sposoben sodelovati v družbi (Kopač 2005). Poleg tega boljše izobraževalne možnosti krepijo konkurenčnost državne politike zaposlovanja. Izobraževalna politika postaja neke vrste »povezovalni, vmesni člen« med socialno in ekonomsko politiko pri uresničevanju aktivacijske »države dela« (workfare state). Da bi država lahko uravnavala krčenje socialne blaginje s povečano udeležbo na trgu dela, potrebuje ustrezne izobraževalne ukrepe. Toda pri tem se odpira vprašanje, ali je izobraževalna politika sposobna izravnati naraščajoče primanjkljaje v socialni politiki. Ob dejstvu, da reforme izobraževalne in socialne politike temeljijo na istem konceptu aktiviranja ljudi in tržnosti, domnevamo, da bodo izobraževalne reforme, ki so povezane s privatizacijo in naraščajočim trženjem izobraževalne ponudbe, dosegale zelo omejene blaginjske učinke.

Primerjalna analiza članic Evropske unije po izbranih kazalnikih

Relevantnost primerjalne metode

V družboslovju obstaja splošno soglasje glede uporabnosti in spoznavne vrednosti primerjalne metode. Kljub temu še vedno ostajajo odprta nekatera temeljna vprašanja, ki zadevajo izvedbo in primerljivost rezultatov primerjalne analize. Praksa primerjalnega raziskovanja je povezana z določenim tveganjem, da bodo dobljeni rezultati enostranski in neprimerljivi. Takšna možnost izvira iz dejstva, da se enote (v našem primeru države), ki jih primerjamo, razlikujejo glede raznovrstnih zgodovinskih in kulturnih dejavnikov, ki otežijo njihovo primerjavo. Temeljni problem primerljivosti rezultatov primerjalnega raziskovanja ostaja vprašanje ekvivalence, ki je ključno merilo uspešnosti komparativne metode. Po mnenju nekaterih metodologov je zahteva po ekvivalenci bolj želja kot realno dejstvo (Mohler 1999, str. 15) in zato je nerealno pričakovati, da bi bil problem ekvivalence kdaj v celoti razrešen (Volf 2005, str. 20). Poglavitni dejavnik, ki otežuje doseganje ekvivalence, je izrazita heterogenost družbenih pojavov. Ta dejavnik je zlasti prisoten v primerjalnem raziskovanju na nadnacionalni ravni, še posebno, če primerjamo države z zelo različnimi kulturnozgodovinskimi okolji. Problem ekvivalence se lahko delno rešuje z ustreznim poenotenjem metodoloških pristopov, predvsem postopkov pridobivanja empiričnih podatkov.

Enota primerjalne analize v tem prispevku je država. Kot navaja Kohn (1989, str. 20–24), gre pri tem za poskus ugotovitve razlik med posameznimi državami in za poskus njihove klasifikacije glede na eno ali več proučevanih lastnosti. Cilj

tovrstnih raziskav je ugotoviti, kako se razlike v načinih institucionalne urejenosti med posameznimi državami sistematično izražajo v razlikah med njimi.

Metodologija zajemanja podatkov

Za primerjalno analizo smo uporabili podatke Eurostata, ki ima primerno standardiziranih večino osnovnih konceptov in metodologij. Večina držav članic Evropske unije uporablja mednarodno primerljive podatke, kljub temu pa nekatere članice še vedno niso razvile vseh primernih nacionalnih kazalnikov delovanja ali sistemov za zbiranje potrebnih podatkov. To je tudi razlog za omejeno uporabo izbranih kazalnikov. V analizo smo namreč uvrstili samo primerljive, usklajene podatke. Po priporočilih Sveta Evropske unije bi bilo šele treba razviti vrsto primerljivih kazalnikov, zlasti za merjenje učinkovitosti in pravičnosti sistemov izobraževanja.

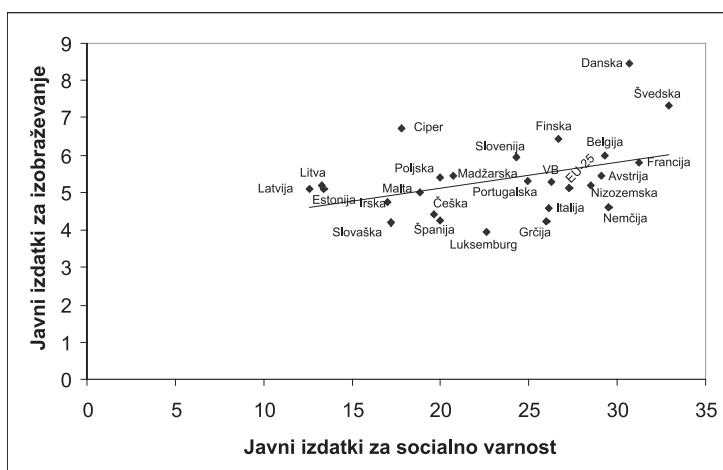
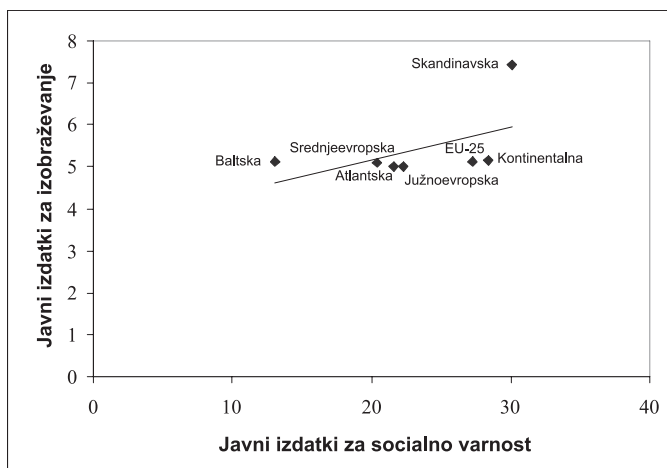
Večina podatkov Eurostata je zaradi časovnih zaostankov pri usklajevanju zbranih podatkov dostopna za petindvajset članic Evropske unije, z izjemo podatkov o visokem šolstvu, v katere so vključeni podatki tudi za Bolgarijo in Romunijo. Na začetku analize smo države razvrstili v šest relativno homogenih geografskih skupin držav, v katerih smo na podlagi izbranih kazalnikov države blaginje (javni izdatki za izobraževanje in socialno varnost, podatki o učinkih izobraževanja), trga dela (delež dolgotrajno brezposelnih) in podpore družine (izdatki gospodinjstev za izobraževanje) poskušali identificirati štiri režime države blaginje: liberalni, konservativno-korporacijski, socialdemokratski in mediteranski. Analiza vključuje naslednje skupine držav: atlantsko (Irska, Velika Britanija); skandinavsko (Danska, Finska, Švedska), kontinentalno (Avstrija, Belgija, Francija, Luksemburg, Nemčija, Nizozemska), južnoevropsko (Ciper, Grčija, Italija, Malta, Portugalska, Španija), baltsko (Estonija, Latvija, Litva), srednjeevropsko (Češka, Madžarska, Poljska, Slovaška, Slovenija) in za analizo kazalnikov visokošolskega izobraževanja tudi vzhodnoevropsko (Bolgarija in Romunija) skupino držav.

Analiziranje vloge izobraževanja v kontekstu režimov države blaginje odpira problem umeščanja novih članic Evropske unije, saj je bila dosedanja obravnava omejena skoraj samo na stare članice. Postavlja se torej vprašanje, ali so nove članice z drugačnimi družbeno-ekonomskimi in političnimi zgodovinami podobne ali pa se pomembno razlikujejo od uveljavljenih režimov države blaginje.

Primerjalna analiza podatkov v izbranih državah

V prostoru petindvajsetih držav Evropske unije smo najprej analizirali povezanost javnih izdatkov za izobraževanje in socialno varnost, kar je prikazano v grafu 1. Pregled celotnih izdatkov za izobraževanje in socialno varnost kot delež BDP pokaže, da skandinavska skupina izstopa po najvišjih ravneh investiranja tako v izobraževalne programe kot tudi v programe socialnega varstva, kar je značilnost socialdemokratskih režimov države blaginje. V socialnodemokratski skupini je obseg delovanja socialne politike univerzalen, podoben profil se kaže tudi v izobraževalni politiki. To dokazuje tudi stalno naraščanje deležev BDP za izobraževanje in socialno varnost za obdobje petih let (2000–2004) v vseh treh skandinavskih državah.

Kontinentalna skupina držav se uvršča v konservativno-korporativistični tip države blaginje. Za socialno politiko te vrste blaginje je značilen obsežen sistem socialnega zavarovanja, izobraževalna politika pa ni del politike blaginje. Podatki o celotnih izdatkih za socialno varnost v tej skupini držav to značilnost potrjujejo, saj trendi kažejo nenehno naraščanje deležev BDP, ki so podobno visoki kot v skandinavski skupini. Po kazalniku celotnih izdatkov za izobraževanje pa se ta skupina razdeli na dve podskupini. V prvi so Avstrija, Belgija in Francija, ki namenjajo izobraževanju pomembno višje deleže BDP kot Luksemburg, Nemčija in Nizozemska, katerih deleži ne dosegajo povprečja EU-25. Toda za prvo podskupino je značilno zmanjševanje deležev v presledku od leta 2000 do 2004, medtem ko v je v drugi podskupini opazno naraščanje.

Grafa 1 in 2: Povezanost deležev javnih izdatkov za izobraževanje in socialno varnost, delež BDP – leto 2004.

Vir: Statistični portret Slovenije v Evropski uniji, Ljubljana: Urad RS za statistiko, 2007 (http://eur.lex.europa.eu/LexUriServ/site/sl/com/2007/com2007_0703sl01.pdf)

Atlantska skupina držav se uvršča med liberalne države blaginje. Za ta tip blaginje so značilna nizka vlaganja v socialno varnost in močna javna podpora širjenju izobraževalnih možnosti, kar v tem režimu blaginje pomeni varstvo pred tveganji in negotovostjo in alternativo drugim javnim socialnovarstvenim programom. Podatki Eurostata o javnih izdatkih za socialno varnost potrjujejo prejšnje analize, saj so ti izdatki pod povprečjem izdatkov v EU-25, čeprav so v Veliki Britaniji pomembno višji kot na Irskem. Toda po kazalniku javnih izdatkov za izobraževanje ti dve državi ne izražata značilnosti liberalne države blaginje, saj so izdatki na Irskem precej nižji, kot je povprečje v EU-25, v Veliki Britaniji pa to povprečje komaj malo presegajo. Ta ugotovitev se razlikuje od rezultatov analize Hege in Hokenmaierja (2002), da je v liberalnih državah blaginje prisotna velika podpora izobraževalnim programom, kar naj bi bil nadomestek za močno podporo programom socialnega varstva, ki je značilna za konservativne in socialdemokratske države blaginje. Njuna analiza liberalnega režima je poleg Irske in Velike Britanije zajemala še Avstralijo, Kanado, Japonsko, Novo Zelandijo, Švico in Združene države Amerike, države, v katerih so celotni izdatki za izobraževanje znatno višji kot v evropskih državah.

Južноеvropsko skupino držav lahko po kazalniku izdatkov za socialno varnost uvrstimo v t. i. latinski oz. mediteranski tip blaginje, kjer družina in prostovoljni sektor prevzemata velik del skrbi za blaginjo. Celotni izdatki za socialno varnost so v vseh državah, ki sestavljajo to skupino, pod povprečjem EU-25. Po celotnih izdatkih za izobraževanje so države v tej skupini dokaj heterogene; zlasti Ciper in delno Portugalska izstopata po visokih deležih BDP za izobraževanje, če jih primerjamo s povprečjem EU-25, preostale štiri države pa tega povprečja ne dosegajo.

Srednjeevropska skupina držav ima značilnosti hibridnega režima blaginje, saj se uvršča nekje med liberalni in mediteranski tip države blaginje. Po deležih javnih izdatkov za socialno varnost ta skupina držav v celoti zaostaja za evropskim povprečjem. Čeprav Slovenija v tej skupini držav namenja najvišje deleže za socialno varnost, so se ti deleži od leta 2000 do 2004 zmanjšali. Madžarska, Poljska in še predvsem Slovenija presegajo povprečje evropskega deleža BDP za izobraževanje, Češka in Slovaška pa se uvrščata med države z najnižjimi deleži BDP za izobraževanje.

Baltsko skupino po obravnavanih kazalnikih uvrščamo v nov, neoliberalni režim države blaginje. V tej skupini držav se glede na zelo nizke deleže za socialno varnost omejujejo na minimalne standarde, verjetno pa je tudi zagotavljanje teh pomanjkljivo. Izdatki za socialno varnost se v baltskih državah nenehno zmanjšujejo (npr. v letu 2000 15 odstotkov, v letu 2004 13 odstotkov). Podoben trend je opazen tudi za izobraževanje. Čeprav te države presegajo povprečje EU-25 glede celotnih izdatkov za izobraževanje, se je v vseh treh državah ta delež leta 2004 zmanjšal v primerjavi z letom 2000.

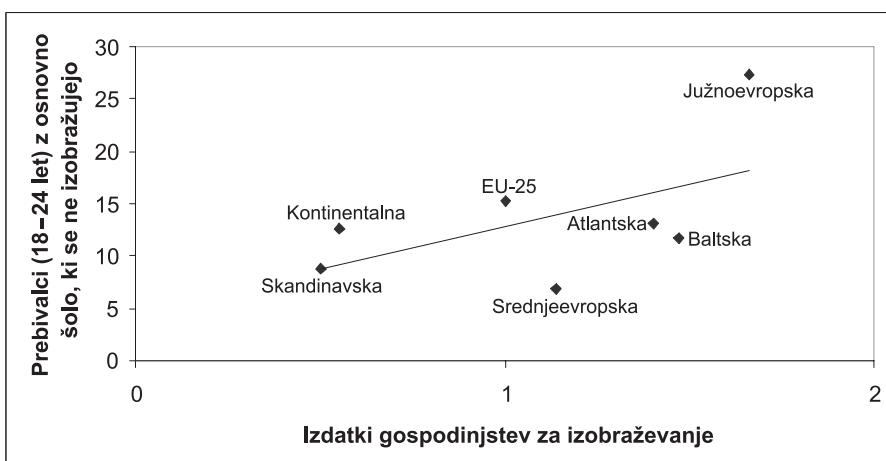
Evropska komisija opozarja na stalno visoko število mladih (skoraj 16 odstotkov v Evropski uniji), ki zapuščajo šolo brez osnovnih kvalifikacij in sposobnosti. Ta podatek komisija povezuje z neustreznostjo izobraževalnih sistemov, ki ne dajejo vedno potrebnih temeljev za vseživljenjsko učenje (http://ec.europa.eu/education/policies/2010/doc/progressreport06_sl.pdf). Toda razlogi so lahko tudi ekonomske

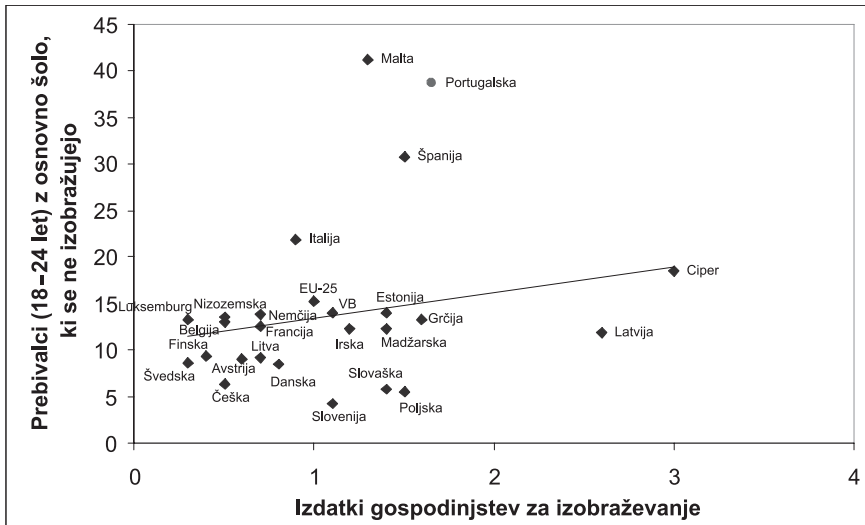
narave. Kako vplivajo izdatki gospodinjstev v posameznih skupinah držav na delež mladih, ki ne nadaljujejo šolanja, je nazorno prikazano v grafu 2.

Zasebni izdatki za izobraževalne institucije kot delež BDP se med članicami EU-25 precej spreminjajo, od najnižjih (0,1%) na Finskem in Portugalskem do najvišjih (0,9% – 1,0%) v Nemčiji, Sloveniji in Veliki Britaniji. Tudi delež zasebnih izdatkov gospodinjstev za izobraževalne institucije narašča v večini držav EU, kar je posledica sprememb v zakonodajah in pojav zasebnega izobraževalnega sektorja v novih članicah. Gospodinjstva največji delež običajno namenjajo visokošolskim institucijam. Vzrok temu so novejšje spremembe v visokošolskih zakonodajah in delna uvedba šolnin v javnih visokošolskih institucijah (npr. vpisnina na univerze v Italiji).

Ker je v skandinavski skupini držav skoraj brezplačno izobraževanje eden poglobitvenih vidikov izobraževalne politike (še zlasti na Švedskem), se to slikovito izraža v deležu najnižjih izdatkov gospodinjstev za izobraževanje in usposabljanje. V evropski primerjavi se učinki takšne izobraževalne politike kažejo v najnižjih deležih prebivalcev (od 18 do 24 let), ki imajo dokončano samo osnovno šolo in niso vključeni v nobeno obliko izobraževanja ali usposabljanja.

Najbližje skandinavski je kontinentalna skupina, saj imajo vse države, ki sestavljajo to skupino, podobno kot skandinavska skupina najnižje deleže izdatkov gospodinjstev za izobraževanje in usposabljanje, hkrati pa tudi nizke deleže mladih z osnovnošolsko izobrazbo, ki niso vključeni v izobraževanje, saj ti deleži ne dosegajo povprečja EU-25. Toda če upoštevamo kazalnik javnih izdatkov za izobraževalne institucije, se kontinentalna skupina razdeli na dve podskupini. Prvo sestavljajo Avstrija, Belgija in Francija, za katere so značilni višji javni izdatki za izobraževalne institucije, kot znaša povprečje v EU-25. To se izraža tudi v visokem deležu mladih s končano najmanj srednješolsko izobrazbo. Za drugo podskupino, v katero so vključene Luksemburg, Nemčija in Nizozemska, so značilni eni od najnižjih javnih izdatkov za izobraževalne institucije v Evropi, hkrati pa vse tri države po deležu mladih s končano najmanj srednješolsko izobrazbo ne dosegajo povprečja EU-25.

Grafa 3 in 4: Povezanost deležev prebivalcev (od 18 do 24 let) s končano osnovno šolo, ki niso vključeni v nadaljnje izobraževanje in usposabljanje z deležem izdatkov gospodinjstev za izobraževanje in usposabljanje¹ – leto 2005 (Vir: Statistični portret Slovenije v Evropski uniji 2007, Ljubljana: Urad za statistiko, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>)

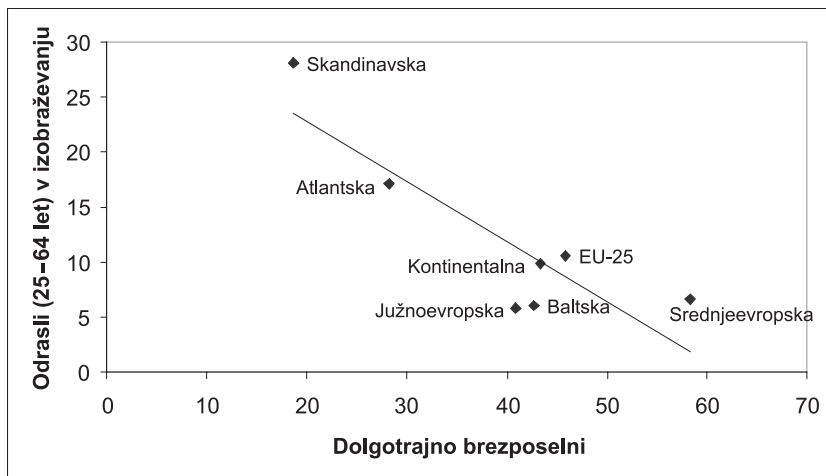
Skandinavski in kontinentalni skupini držav je najbolj nasprotna južноеvropska skupina. Po izdatkih gospodinjstev za izobraževanje celotna južноеvropska skupina dosega najvišje deleže v petindvajseterici držav, z izjemo Italije. Tudi v tej skupini držav je očitna pozitivna zveza tega kazalnika z deležem mladih z osnovnošolsko izobrazbo, ki niso vključeni v izobraževanje, saj je ta skupina prebivalstva ravno v južноеvropskih državah daleč nad evropskim povprečjem.

Pozitivna zveza med obravnavanima kazalnikoma ni opazna v treh skupinah držav. Po deležu izdatkov gospodinjstev za izobraževanje presegajo evropsko povprečje države atlantske, baltske (z izjemo Litve) in srednjeevropske (razen Češke) skupine držav. Za vse države, ki so vključene v te tri skupine držav, je značilno, da imajo v evropski primerjavi najnižje odstotke mladih, ki ne nadaljujejo šolanja po dokončanju osnovne šole, in hkrati najvišje deleže mladih s končano najmanj srednješolsko izobrazbo; v tem še posebno izstopa skupina srednjeevropskih držav. Ali je razlog tega visoko vrednotenje izobrazbe, bi bilo treba še raziskati.

Pozitivna zveza med udeležbo odraslih v izobraževanju in usposabljanju in deležem dolgotrajno brezposelnih med vsemi brezposelnimi je nazorno prikazana v grafu 3. Udeležba odraslih v vseživljenjskem učenju je v Evropski uniji še vedno nizka, saj dosega komaj nekaj več kot 10 odstotkov, ta stopnja pa se je v zadnjih letih celo znižala v mnogih članicah EU-25. Podatki Eurostata o preteklih izobrazbenih dosežkih udeležencev neformalnega učenja kažejo, da se ljudje na dnu izobrazbene

¹ Izdatki gospodinjstev za izobraževalne izdelke in storitve zunaj izobraževalnih ustanov vključujejo izdatke gospodinjstev za izdelke in storitve, posredno ali neposredno povezane z vključenostjo v izobraževanje (za učbenike, strokovno literaturo, zvezke, za računalniško opremo, inštrukcije ipd.). Eurostat za ta kazalnik nima razpoložljivega podatka za Portugalsko.

lestvice najmanj pogosto udeležujejo nadaljnega učenja, da bi izboljšali svoje zaposlitvene možnosti (http://ec.europa.eu/education/policies/2010/doc/comm481_sl.pdf). Novejše analize opozarjajo, da delodajalci največ omogočajo usposabljanje bolj izobraženim, manj naklonjeni pa so pri omogočanju usposabljanja manj izobraženim in tistim, ki jim primanjkuje osnovnih spretnosti (Employment in Europe 2007).

Sliki 5 in 6: Povezanost deležev odraslih (od 25 do 64 let), udeleženi v izobraževanju in usposabljanju² z deležem dolgotrajno brezposelnih med vsemi brezposelnimi – leto 2006 (Vir: Statistični portret Slovenije v Evropski uniji, Ljubljana: Urad RS za statistiko, 2007, eur.lex.europa.eu/LexUriServ/site/sl/com/2007/com2007_0703sl01.pdf).

² Podatki o sodelovanju prebivalstva v izobraževanju in usposabljanju, starih od 25 do 64 let, so bili zbrani v evropski raziskavi o delovni sili (EU Labour Force Survey). Njihova udeležba se nanaša na obdobje štirih tednov pred anketo.

Primerjalna analiza kaže, da je v skandinavski skupini držav delež dolgotrajno brezposelnih med vsemi brezposelnimi najnižji med državami EU-25; to je v skladu s socialdemokratsko državo blaginje, ki si prizadeva za polno zaposlenost. Pozitivna zveza tega kazalnika z udeležbo odraslih v vseživljenjskem učenju je izrazito opazna, saj skandinavska skupina izstopa tudi po najvišjem deležu odraslih (od 25 do 64 let), udeleženih v izobraževanju in usposabljanju. Nizek delež dolgotrajno brezposelnih je očitno posledica dolgotrajne skrbi teh držav blaginje za dvig izobrazbene ravni vseh državljanov, z brezposelnimi vred, ki imajo pomanjkljive kvalifikacije.

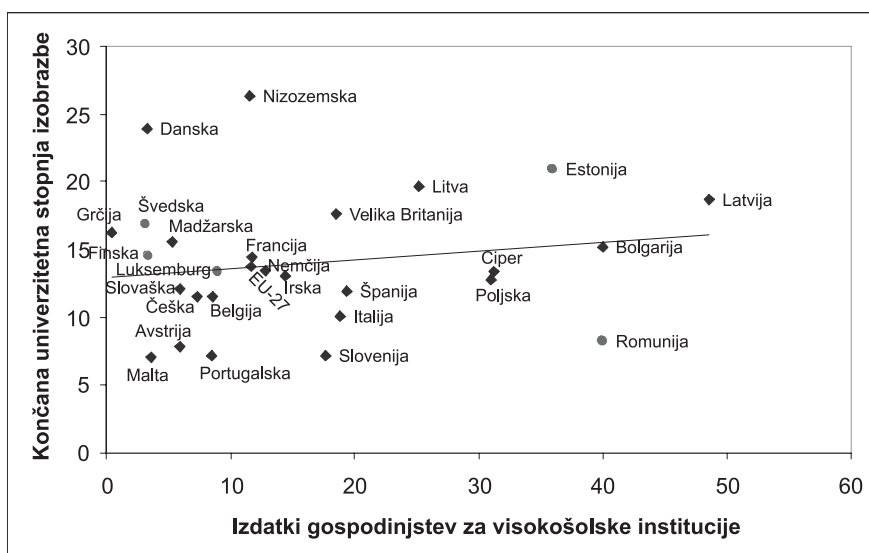
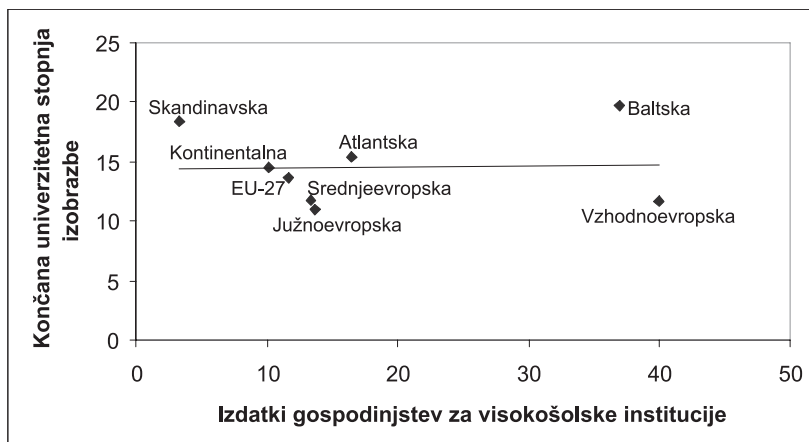
Tudi v atlantski skupini držav je opazen podoben trend, saj imajo v obeh državah relativno nizke deleže dolgotrajno brezposelnih. Predvsem za Veliko Britanijo lahko ta kazalnik povežemo s politiko aktivacije prebivalstva na trgu dela in kazalnikom deleža udeležbe odraslih v izobraževanju in usposabljanju, ki je v tej državi med najvišjimi v EU-25.

Od skandinavske in atlantske skupine je skrajno odmaknjena srednjeevropska skupina držav, ki izstopa po visokih deležih dolgotrajno brezposelnih, hkrati pa v evropski primerjavi tudi po najnižjih deležih odraslih, ki se udeležujejo izobraževanja in usposabljanja. Izjema je samo Slovenija, ki po zadnjem kazalniku presega evropsko povprečje.

Blizu evropskega povprečja se uvrščajo preostale tri skupine držav, čeprav se tudi med njimi kažejo nekatere razlike. Medtem ko baltska skupina po deležu dolgotrajno brezposelnih ne izstopa iz povprečja EU-25, se po udeležbi odraslih v izobraževanju in usposabljanju uvršča pod evropsko povprečje. V kontinentalni skupini držav imajo najvišje deleže dolgotrajno brezposelnih v Belgiji in Nemčiji. Odrasli se v večjem deležu udeležujejo izobraževanja in usposabljanja v Avstriji in na Nizozemskem, kar lahko zlasti za Avstrijo povežemo z relativno nizkim deležem dolgotrajno brezposelnih.

Podatki o deležu dolgotrajno brezposelnih kažejo velike razlike v južnoevropski skupini držav. Delež dolgotrajno brezposelnih je relativno nizek na Cipru in v Španiji, v drugih državah pa večinoma ta delež presega evropsko povprečje. Za vse države južnoevropske skupine je značilen nizek delež odraslih, ki se udeležujejo izobraževanja in usposabljanja. Nobena od teh držav v tem ne dosega evropskega povprečja.

Podatki nove publikacije *Key Data on Higher Education in Europe* (2007) kažejo, da je razpoložljivost virov za visoko šolstvo povezana z blaginjo posamezne države. Na splošno javni izdatki na študenta naraščajo z nacionalno blaginjo, izraženo v BDP na prebivalca. Skandinavska, kontinentalna in atlantska skupina držav to domnevo v grobem potrjujejo, čeprav so med njimi izjeme. Tako ima npr. Švedska najvišje javne izdatke na študenta, čeprav ne dosega najvišjega BDP na prebivalca, Irska pa ima najvišji BDP na prebivalca, po letnih izdatkih na študenta pa se uvršča šele na deseto mesto v EU-27. V državah južnoevropske, srednjeevropske, baltske in vzhodnoevropske skupine ne dosega povprečja BDP na prebivalca v EU-27 (izjema sta Italija in Španija), prav tako pa nobena država v teh štirih skupinah ne dosega evropskega povprečja javnih izdatkov na študenta.

Grafa 7 in 8: Povezanost deleža populacije (od 35 do 64 let) s končano univerzitetno stopnjo izobrazbe (leto 2004) z izdatki gospodinjstev za visokošolske institucije³ (leto 2003) (Vir: Key Data on Higher Education in Europe. European Commission, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2007).

Glede deleža javnih izdatkov in deleža izdatkov gospodinjstev za visokošolske institucije sta najbolj homogeni skandinavski in baltski skupini držav. V prvi skupini zasledimo najvišje javne izdatke za visokošolske institucije, hkrati pa najnižje izdatke gospodinjstev (za ta kazalnik je vključen podatek samo za Dansko). Ravno obratno je razmerje v baltski skupini držav, saj se uvrščajo med države z najvišjimi vlaganji gospodinjstev (manjka podatek za Estonijo)

³ Oznaka v grafu pomeni manjkajoči podatek.

ter najnižjimi vlaganji javnih sredstev za izobraževalne institucije. V drugih skupinah držav lahko opazimo različna vlaganja. Tako lahko opazimo razlike v atlantski oz. liberalni skupini držav: Irska namenja več javnih sredstev za visokošolske institucije kot Velika Britanija, v obeh pa je vlaganje gospodinjestev višje, kot je povprečje v EU-27. V kontinentalni skupini držav namenjajo visokošolskim institucijam relativno visoke deleže javnih sredstev, še zlasti v Avstriji, nekoliko manj v Nemčiji in Belgiji, najnižji delež pa na Nizozemskem. Najvišje deleže visokošolskim institucijam v tej skupini držav namenjajo gospodinjstva v Nemčiji. V skupini južnoevropskih držav po visokem deležu javnih sredstev izstopata Italija in Portugalska, po visokih deležih gospodinjestev pa Ciper, Italija in Španija, to je verjetno posledica povišanih šolnin. V srednjeevropski skupini držav po najnižjih javnih vlaganjih in najvišjih izdatkih gospodinjestev izstopata Poljska in Slovenija.

Povezanost med deleži izdatkov gospodinjestev za visokošolske institucije in deleži prebivalcev (starih od 35 do 64 let) prikazuje graf 6. Čeprav imajo baltske in skandinavske države najvišje deleže populacije, ki ima končano univerzitetno stopnjo izobrazbe, se ti dve skupini držav pomembno razlikujeta po kazalnikih vlaganja v visokošolsko izobraževanje. Medtem ko skandinavske države namenjajo najvišje deleže javnih izdatkov za visokošolske institucije in najvišje javne izdatke na študenta, hkrati pa imajo najnižja vlaganja gospodinjestev, so ti kazalniki prav nasprotni v baltski skupini držav, saj imajo najnižje javne izdatke za visokošolske institucije, najnižje javne izdatke na študenta ter najvišja vlaganja gospodinjestev. Po deležu prebivalstva s končano univerzitetno stopnjo izobrazbe si Slovenija s Portugalsko deli predzadnje mesto med 27 članicami Evropske unije, manjši delež ima le še Malta. Če izhajamo iz teze, da je človeški kapital (zlasti visokokvalificirani strokovnjaki) pogoj in merilo za gospodarsko konkurenčnost, ki naj bi vodila v splošno blaginjo, potem lahko domnevo potrdimo le v primeru Danske, Nizozemske in delno Velike Britanije. Vse tri države v evropski primerjavi dosegajo zelo visok BDP na prebivalca, hkrati pa imajo najvišje deleže prebivalstva s končano univerzitetno stopnjo izobrazbe. Toda podatki za Avstrijo, Italijo, Irsko in Belgijo te povezave ne potrjujejo, saj ob relativno nizkem deležu visokokvalificiranih strokovnjakov dosegajo visok BDP na prebivalca. Prav tako pa teza ne drži za baltske države, kjer imajo najnižji BDP na prebivalca, hkrati pa višje deleže prebivalstva z univerzitetno izobrazbo, kot jih imajo Finska, Švedska in Velika Britanija.

Končne ugotovitve

Primerjalna analiza v prostoru petindvajsetih evropskih držav dopušča sklepanje, da države skandinavske skupine, za katere je značilen socialdemokratski režim države blaginje, v svoji skrbi za dekomodifikacijo in defamiliarizacijo namenjajo najvišje deleže BDP tako za izobraževanje kot za socialno varnost. Na obeh področjih vpeljujejo univerzalne storitve, zasnovane na enakih možnostih, in veliko višje standarde, kot so minimalne potrebe. Kontinentalna skupina

držav, ki se uvršča v konservativno-korporativistični režim države blaginje, zaradi svojega prizadevanja za red in stabilnost socialno-ekonomske ureditve namenja večje deleže socialni varnosti pred skrbjo za socialno mobilnost in s tem podpira vzdrževanje statusa quo. Države kontinentalne skupine namenjajo izobraževanju znatno manjši delež BDP v primerjavi s skandinavskimi državami, vendar v nasprotju s pričakovanji, enake ali višje deleže kot države atlantske skupine. Atlantska skupina držav, ki je v večini tipologij uvrščena v liberalni režim države blaginje, v nasprotju s prejšnjimi analizami ne daje prednosti izobraževanju pred socialno varnostjo. Čeprav smo pričakovali višje izdatke za izobraževanje kot v prvih dveh skupinah držav, se ta skupina po obeh kazalnikih uvršča nekoliko pod evropsko povprečje. Po izdatkih za izobraževanje in socialno varnost je južnoevropska skupina držav z mediteranskim režimom blaginje najbližje atlantski skupini, čeprav so želeni učinki izobraževalne politike v tej skupini veliko skromnejši.

Skandinavski najbolj nasprotna je baltska skupina držav, ki smo jo označili za nov tip režima države blaginje. Ta tip, ki se kaže kot ortodoksna, če ne celo surova različica liberalnega režima blaginje, smo poimenovali neoliberalni režim. Države baltske skupine v evropski primerjavi presegajo deleže izdatkov za izobraževanje, hkrati pa socialni varnosti namenjajo daleč najnižje deleže BDP v EU-25. Podpiranje izobraževanja se v tej skupini držav kaže kot najizrazitejša alternativa širjenju socialne varnosti. Primerjalna analiza podatkov o visokem šolstvu razkrije, da se vzhodnoevropska skupina držav uvršča v neposredno soseščino baltskih držav.

Hibridni tip države blaginje je značilen za srednjeevropsko skupino držav, v kateri je tudi Slovenija. Po analiziranih podatkih se te države najpogosteje uvrščajo v prostor med južnoevropsko (mediteranski režim blaginje) in atlantsko (liberalni režim blaginje) skupino držav. Glede na naraščajoči trend privatizacije in trženja izobraževalnih storitev se nekatere teh držav približujejo baltski skupini oz. neoliberalnemu režimu države blaginje.

Na temelju analize lahko ugotovimo, da se petindvajset evropskih držav glede na izbrane kazalnike socialne in izobraževalne politike razvršča v šest režimov države blaginje. Države s podobnimi profili socialne varnosti imajo pogosto podobno izobraževalno politiko. Kljub temu se v posameznih skupinah kažejo pomembne razlike med državami, ki so posledica različnih smeri v dosedanjem razvoju nacionalnih držav blaginje in z njo povezanimi različnimi tradicijami v izobraževalnih in socialnih politikah. Vse te razlike je težko »ujeti« v shematičnih tipologijah, zlasti pa bi jih bilo treba pojasniti z obsežnimi analizami zgodovine, vrednot in institucij. Ker je v Evropi vrsta različnih socialnih sistemov, je težko govoriti o enotnem evropskem socialnem modelu, prav tako pa tudi o usklajenem evropskem izobraževalnem prostoru.

Manjšina strokovnjakov, ki izhaja iz argumentacije »na znanju zasnovane družbe«, je prepričana, da lahko globalizacija spodbudi večanje javne porabe za izobraževanje na račun drugih programov države blaginje (Tanzi 2001). Toda praksa večine držav Evropske unije takšnih trditev ne potrjuje, to še posebno velja za nove članice. Ob krčenju javnih sredstev za socialno varnost ni opaziti naraščanja

javnih vlaganj na področju izobraževanja, saj trendi nakazujejo prej zmanjšanje. Tudi Evropska komisija ne poziva k zvišanju javnih sredstev za izobraževanje, ampak članice opozarja na vzdržno in učinkovito porabo obstoječih javnih sredstev ter na potrebo po povečanju virov posameznikov, gospodinjstev in delodajalcev.

Med vladnimi politikami starih in novih članic Evropske unije se očitno kažejo pomembne razlike. Medtem ko sta ob progresivnih davčnih sistemih redistribucija dohodka in zagotavljanje blaginje v starih članicah (zlasti v skandinavski in kontinentalni skupini) še vedno obilna, politike novih članic sledijo ameriškim zgledom, pri katerih je opazna tendenca v zasebno oskrbo blaginje (npr. razne oblike dobrotelčnosti). Zaradi izkušenj s povojno evropsko socialno pogodbo in zaradi demokratičnih tradicij bo proces demontaže države blaginje v starih članicah Evropske unije morda dolgotrajnejši in se bo verjetno blažil z različnimi ukrepi socialnega varstva. Nove članice teh izkušenj in tradicij nimajo. V resnici se soočajo z rušenjem ostankov birokratske države iz nekdanjega sistema. Pri oblikovanju prihodnjih modelov države blaginje so v novih članicah Evropske unije opazni vplivi globalnih organizacij, kot so npr. Svetovna banka, Svetovna trgovinska organizacija ali OECD. Vidna je povezava med novo, »učinkovito« državo in krčenjem javnega sektorja ter opredeljevanjem minimalne države blaginje (Tomlison 2001). Politike teh držav ne sledijo evropskim tradicijam, ampak bolj neoliberalnim tendencam, ki se kažejo v demontaži države blaginje, deregulaciji vseh trgov, s trgov dela vred, krčenju stroškov dela, privatizaciji in trženju nekdanjih javnih dobrin in storitev, z ožemanjem izobraževalnih in zdravstvenih programov vred.

Literatura

- Abrahamson, P. (1999). The Welfare Modelling Business. *Social Policy & Administration*, 33, št. 4, str. 394–415.
- Castles, F. G. (2004). *The Future of the Welfare State: Crisis Myths and Crisis Realities*. Oxford: Oxford University Press.
- Castles, F. (1998). *Comparative Public Policy: Patterns of post-war transformation*. Cheltenham and Northampton, Mass: Edward Elgar.
- Castles, F. G. (1993). *Families of Nations: Patterns of Public Policy in Western Democracies*. Aldershot: Dartmouth Publishing Company.
- Esping-Andersen, G. (1999). *Social Foundation of Postindustrial Economies*. Oxford: Oxford University Press.
- Esping-Andersen, G. (1996). *Welfare States in Transition. National Adaptations in Global Economies*. London: Sage.
- Esping-Andersen, G. (1990). *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Cambridge: Polity Press.
- Ferrera, M. (1996). The Southern Model of Welfare in Social Europe. *Journal of European Social Policy*, 6, št. 1, str. 17–37.
- Freeman, G. P. (1985). National Styles and Policy Sectors: Explaining Structured Variation. *Journal of Public Policy*, 5, št. 4, str. 467–496.

- Giddens, A. (2006). *Positive Welfare*. V: Pierson, C., F. G. Casteles (ur.), *The Welfare State Reader*. Cambridge: Polity Press, str. 378–388.
- Guillen, A. M., Alvarez, S. (2001). *Globalization and the Southern Welfare States*. V: Sykes, R., Palier, B., Prior, M. P. (ur.), *Globalization and European Welfare States*, Palgrave: Hampshire, New York.
- Heclo, H. (1985). *The Welfare State in Hard Times*. Washington, DC: American Political Science Association.
- Hega, G. M., Hokenmaier, K. G. (2002). The welfare state and education: a comparison of social and educational policy in advanced industrial societies. *Politikfeldanalyse/ German Policy Studies*, 2, št. 1, str. 161–189.
- Heidenheimer, A. J. (1981). *Education and Social Security Entitlements in Europe and America*. V: Flora, P., Heidenheimer, A. J. (ur.), *The Development of Welfare States in Europe and America*. New Brunswick, NJ: Transaction Books.
- Key Data on Higher Education in Europe (2007). Luxembourg: European Commission, Office for Official Publications of the European Communities.
- Kohn, M. (1989). *Cross-National Research in Sociology*. Newbury Park: SAGE Publications.
- Kopač, A. (2005). Od brezpogojne k pogojevani državi blaginje – spremembe znotraj koncepta državljanstva. *Družboslovne razprave*, 21, št. 49/50, str. 51–64.
- Mohler, P. PH. (1999). *Testing for Equivalence and Bias*. V: Toš, N., P. PH. Mohler, B. Malnar (ur.), *Modern Society and Values: A Comparative Analysis Based on ISSP Project*. Ljubljana: FSS, Mannheim: ZUMA.
- Room, G. (2000). Commodification and decommodification: a development critique. *Policy & Politics*, 28, št. 3, str. 331–351.
- Room, G. (2002). Education and Welfare: Recalibrating the European Debate. *Policy Studies*, 23, št. 1, str. 37–50.
- Statistični portret Slovenije v Evropski uniji (2007). Ljubljana: Urad RS za statistiko.
- Tanzi, V. (2001). Taxation and the Future of Social Protection. V: Giddens, A. (ur.), *The Global Third Way Debate*. Cambridge: Polity Press, str. 189–198.
- Tomlison, S. (2001). *Education in a Post-welfare Society*. Buckingham: Open University Press.
- Volf, T. (2005). Problem ekvivalence v primerjalnem raziskovanju religioznosti. V: Toš, N. (ur.), *Paberkovanje po vrednotah*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, IDV-CJMMK, str. 3–99.

Elektronski viri

- Employment in Europe 2007. Luxembourg: Publications Office; http://ec.europa.eu/employment_social/employment_analysis/employ_2007_en.htm.
- Evropski statistični podatki; <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
- Posodobitev izobraževanja in usposabljanja: bistven prispevek k blaginji in socialni koheziji v Evropi. Sporočilo Komisije evropskih skupnosti. Osnutek skupnega poročila Sveta in Komisije o napredku 2006 v izvajanju delovnega programa Izobraževanje in usposabljanje 2010. {SEC(2005)1415}; http://ec.europa.eu/education/policies/2010/doc/progressreport06_sl.pdf.
- Randhahn, S. (2007). Education Policy as Social Policy. Referat, predstavljen na ESPAnet

konferenci Education Policy in Europe: Changing Paradigms in an Enlarging Europe?, 20-22. september 2007, Dunaj; http://www2.wu-wien.ac.at/espanet2007/16_Randhahn_Solveig.pdf.

Sklepi Sveta in predstavnikov vlad držav članic o učinkovitosti in pravičnosti v izobraževanju in usposabljanju. (2006/C298/03); http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/sl/oj/2006/c_298/c_2982_0061208sl00030006.pdf.

Sporočilo Komisije Svetu in evropskemu parlamentu. Učinkovitost in pravičnost v evropskih sistemih izobraževanja in usposabljanja. {SEC(2006) 1096}; http://ec.europa.eu/education/policies/2010/doc/comm481_sl.pdf.

Sporočilo Komisije Svetu, Evropskemu parlamentu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij, Bruselj, 12. 11. 2007; http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/sl/com/2007/com2007_0703sl01.pdf.

KUMP, Sonja, Ph.D.

EDUCATION AND A WELFARE STATE IN AN INTERNATIONAL PERSPECTIVE

Abstract: Although education is not included into the most asserted typologies of a welfare state, it is put forward in modern welfare discussions. The changes of the basic paradigm of social policy, which means the transfer from the safety insurance to the assurance of participation, are caused also by the transfer from »passive« to »active« social policy, in which education and qualification are the most important. The article derives from the thesis that according to the selected indicators, the member states of the European Union are classified into four predominating regimes of the welfare state, and that every type of the welfare regime, i.e. liberal, conservative-corporate, social democratic and Mediterranean can be connected to the particular profile of educational policy. The analysis of the selected internationally comparable indicators shows that in particular groups of a state welfare, there is a similarity of educational policies. However, the analysis of individual indicators shows also considerable differences and classification into sub-groups. The basic finding of the article refers to the phenomenon of the new fifth type of the welfare state regime, i.e. neoliberal type, which is typical of the Baltic group of countries. The hybrid type of welfare state is typical of the Central European group of countries, in which Slovenia is included.

Keywords: education, regimes of welfare state, comparative analysis, the European Union.